

6. **Ion Bria**, *Dicționar de teologie ortodoxă*, București, 1984, p. 400.

LA 90 DE ANI DE LA UNIREA BASARABIEI CU ȚARA

Vasile Vasilos, conf. univ. dr., U.T.M.

Anul 1918 a intrat în istoria națională ca anul desăvârșirii unității naționale a românilor și formarea statului unitar român. Evenimentele ce s-au derulat acum 90 de ani în spațiul locuit de români, care s-au soldat cu făurirea României Mari, au avut la bază premise atât de ordin intern cât și extern.

Marea Unire reprezintă rezultatul unui îndelungat și anevoios proces istoric, victoria strălucită a mișcării de eliberare națională a românilor din Basarabia, Bucovina și Transilvania. Mișcarea de eliberare națională s-a intensificat la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. În timpul primului război mondial această mișcare a intrat într-o etapă decisivă, cunoscând diferite forme de manifestare, prezentându-se ca un proces general și unitar.

Primul război mondial (1914-1918), conjunctura internațională favorabilă din această perioadă au constituit condiția cea mai eficientă de realizare a idealului național românesc.

Astfel, la 1918, ca rezultat al mișcării de eliberare națională și în urma destrămării Imperiului Rus și cel Austro-Ungar, teritoriile românești aflate timp îndelungat sub stăpânirea străină s-au reunit cu România, formându-se statul național unitar român, care a cuprins în hotarele sale aproape toate teritoriile străvechi locuite de români.

Marea Unire s-a realizat prin trei momente succesive, pe cale democratică, prin adunări cu caracter plebiscitar. Prima provincie care s-a unit cu România a fost Basarabia.

Evenimentele au derulat, în linii generale, în felul următor.

La 21 noiembrie 1917, la Chișinău, s-a constituit Sfatul Țării, ca organ suprem al puterii în Basarabia. În ziua de 2 decembrie 1917, Sfatul Țării a adoptat *Declarația* despre formarea *Republicii Democratice Moldovenești*.

La 24 ianuarie 1918 Republica Moldovenească și-a proclamat independența față de Rusia. La scurt timp în ținut luă amploare mișcarea în favoarea unirii Basarabiei cu România, mișcare existentă și în perioada ce a precedat independența, dar lipsită de posibilitățile de a se afirma.

Confruntată cu numeroase greutăți în interior și supusă din nou (februarie-martie) unor amenințări din partea Ucrainei, independența nu putea constitui un scop în sine. În plan general, Ștefan Ciobanu a explicat mecanismul evenimentului în lucrarea *Basarabia. Populația, istoria, cultura*: "Existența unui stat basarabean independent ar fi fost o absurditate. Imperialismul bolșevic, cel care mai târziu a absorbit Ucraina, Bielorusia, Georgia ș.a., ar fi constituit o amenințare permanentă pentru o republică basarabeană. Pe de altă parte, existența unui stat român alături de un alt stat român, locuit de același popor, vorbitor al uneia și aceleiași limbi, unit prin același trecut, ar fi fost o anomalie". Reprezentanții R.D.M. Ion Inculeț și Daniil Ciugureanu au plecat la Iași pentru a lua contact cu guvernul României în problema unirii. A avut loc o întrevedere cu prim-ministrul Alexandru Averescu. Generalul Averescu considera că n-a venit timpul unirii, că ea trebuie, pentru moment, amânată.

În lunile februarie-martie 1918 Kievul și-a făcut din nou publice pretențiile sale asupra teritoriului dintre Prut și Nistru. La începutul tratativelor româno-germane de la București (februarie), Ucraina a cerut să fie admisă și delegația ei pe motiv că Basarabia s-ar fi situat în "zona de influență a Ucrainei" și ar fi "provincia ei inseparabilă". În telegrama ministrului de Externe al Ucrainei V. Golubovici către guvernele Germaniei, Austro-Ungariei, Turciei, Bulgariei și României se sublinia că Basarabia este o "regiune

limitrofă a Republicii Ucrainene" și se cerea în mod arbitrar participarea Ucrainei la soluționarea problemei Basarabiei.

Dacă Ucraina lupta pentru răpirea Basarabiei pe căi diplomatice, Rusia Sovietică încerca să reanexeze Basarabia pe cale armată, organizând o intervenție militară împotriva Republicii Moldovenești. La 17 februarie 1918 Lenin a trimis în Basarabia unități de "gardii roșii" din Moscova, Petrograd și din alte regiuni ale Rusiei, dezlănțuind războiul contra României. Într-o telegramă guvernamentală se vorbea de frontul ruso-român, de acordarea "unui sprijin urgent detașamentelor revoluționare din Basarabia". La 5-9 martie 1918, Rusia a insistat ca trupele române să se retragă din Basarabia pe parcursul a 2 luni.

Drept reacție la aceste pretenții teritoriale, forțele politice unioniste din Basarabia au acționat hotărât în vederea înlăturării obiectivului unirii cu Țara. La 4 martie 1918, zemstva județului Bălți a cerut unirea teritoriului dintre Prut și Nistru cu România, lansând un apel către întreaga Basarabie să adere la decizia adoptată.

La 6 martie Uniunea marilor proprietari din Basarabia a prezentat la Iași regelui Ferdinand un memoriu în care se cerea unirea ținutului cu România. La 13 martie, Adunarea generală a zemstvei județului Soroca s-a pronunțat în favoarea unirii Basarabiei cu România. La 25 martie pentru unirea cu România s-a pronunțat zemstva județului Orhei.

Presa moldovenească (*Cuvânt Moldovenesc, România Nouă, Șfatul Țării*) a publicat o serie de articole care abordau direct problema unirii. La propagarea acestei idei și-au dat concursul Pan Halippa, Vl. Cazacliu, O. Ghibu, Vl. Bogos, C. Stere, E. Alistar, V. Harea: D. Ciugureanu, I. Pelivan, Gh. Mare, Vl. Cristi, Vl. Herța, V. Țanțu, T. Ioncu, Gh. Buruiană și mulți alții.

Deosebit de activi, la toate etapele mișcării pentru unire, au fost studenții. Semnificativă în acest sens este "*Chemarea comitetului studenților moldoveni către populația Basarabiei la luptă hotărâtă pentru împlinirea idealului național*". În apel era

determinat scopul principal al românilor din Basarabia: "*Trăiască libertatea și unirea tuturor românilor!*".

Reunit în ședință la 16 martie, Sfatul Țării a respins planurile anexioniste ale Ucrainei și, având în vedere cererile de unire cu România menționate mai sus, a adoptat o declarație în care se sublinia că *proclamarea unirii cu unele sau alte state ține în exclusivitate de competențele Parlamentului – Sfatul Țării.*

Între timp la Iași s-a schimbat guvernul (5 martie 1918). Prim-ministru a devenit Al. Marghiloman. Contactele basarabenilor cu noul guvern român deveneau tot mai intense. La locuința lui C. Stere din Iași au avut loc mai multe întruniri. Ion Inculeț, Daniil Giugureanu și Pan Halippa au plecat încă o dată la Iași, unde au participat la ședința Consiliului de Miniștri din 23 martie. La 24 martie ei s-au întors la Chișinău împreună cu C. Stere, eroul adeptilor unirii, pentru a supune chestiunea unirii votului din Sfatul Țării.

Ultimele zile, 25-26 martie 1918, s-au consumat în pregătirile pentru adoptarea actului unirii. Această problemă era larg discutată în cadrul fracțiunilor parlamentare.

În dimineața zilei de 26 martie, în capitala Basarabiei a sosit prim-ministrul României Al. Marghiloman, însoțit de un grup de miniștri și alte persoane oficiale pentru a fi prezenți la evenimentul preconizat pentru ziua următoare – votarea unirii Basarabiei cu România.

Ședința Sfatului Țării din 27 martie 1918 (orele 16.15) a fost deschisă de către Ion Inculeț, președintele legislativului basarabean. După un scurt cuvânt de salut, președintele a oferit cuvântul lui Al. Marghiloman. Acesta a expus punctul de vedere al guvernului român, a chemat deputații să voteze așa cum cereau interesele românilor din Basarabia. După aceea primul ministru a declarat că, împreună cu reprezentanții guvernului român, se retrage din sala adunării pentru a nu influența decizia care urma să fie adoptată.

Un mare impact asupra deputaților l-a avut cuvântarea lui C. Stere, care a subliniat însemnătatea acestui act istoric, a arătat că mersul istoriei a pus pe umerii deputaților o răspundere pe care nu o pot ignora.

În numele *Blocului Moldovenesc*, I. Buzdugan și V. Cijevski au dat citirii în limbile română și rusă, rezoluției privind unirea Basarabiei cu România.

Pe de altă parte, unii deputați ce reprezentau minoritățile naționale (rusă, ucraineană, germană, găgăuză, greacă) s-au opus unirii, declarând că nu au împuterniciri pentru a vota această problemă. Deputatul polonez Felix Dudkiewicz a susținut în întregime ideea unirii Basarabiei cu România. "*Fracția țărănească*" a propus "unirea popoarelor înfrățite moldovenesc și românesc într-o alianță federativă strânsă".

După discuții controversate, s-a propus votarea nominală și deschisă. Președintele Sfatului Țării a pus la vot rezoluția Blocului Moldovenesc, care a fost adoptată cu o majoritate covârșitoare. Din cei 125 de deputați prezenți în sală (13 deputați absentau din diferite motive), 86 au votat Unirea, 3 au fost împotriva (doi ucraineni și un bulgar), iar 36 s-au abținut (regretabil că printre ei erau și 11 români). Rezultatul votului a fost adus la cunoștința primului ministru Al. Marghiloman, care a intrat în sala de ședință și a rostit o alocuțiune subliniind că, în numele poporului român și al regelui, cu mândrie ia act de declarația de unire și, în numele guvernului român, declară că o primește. El încheia cu cuvintele: "Trăiască România, una și nedespărțită".

În ***Declarația de Unire a Basarabiei cu România*** se menționa "*În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldovei, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa România!*".

Totodată "*Declarația*" formula 11 condiții, care prevedeau păstrarea unor particularități și drepturi locale:

- Sfatul Țării rămânea să activeze în continuare în scopul realizării reformei agrare în conformitate cu specificul Basarabiei; hotărârile Sfatului Țării în problema agrară urmau să fie recunoscute de guvernul român;

- Basarabia își păstra statutul de autonomie provincială;

- Sfatul Țării, ca organ executiv central avea dreptul să adopte bugetul local, să exercite controlul asupra instituțiilor administrative, să numească funcționarii locali;

- se mențineau legile în vigoare și structura administrativă existentă (zemstvele, dumele orășenești);

- respectarea drepturilor minorităților din Basarabia;

- Basarabia urma să fie reprezentată în Parlamentul României de un număr de deputați, proporțional numărului ei de locuitori;

- intrarea a doi reprezentanți basarabeni în componența guvernului român, care urmau să fie aleși din rândul parlamentarilor basarabeni etc.

Procesul verbal al Unirii a fost semnat de I. Inuleț și Pan. Halippa.

La 30 martie 1918 o delegație a Sfatului Țării, condusă de Ion Inuleț, Pan Halippa și Constantin Stere a înmănat regelui Ferdinand Actul de unire a Basarabiei cu România.

La 3 aprilie, Sfatul Țării alege în unanimitate ca președinte al legislativului pe Constantin Stere și formează un nou Consiliu de Directori Generali. Foștii conducători, I. Inuleț și D. Ciugureanu, sunt delegați ca miniștri fără portofoliu în cabinetul Marghiloman.

Unirea Basarabiei cu România a fost promulgată printr-un Decret-lege, semnat de regele Ferdinand I, de Președintele Consiliului de Miniștri Al. Marghiloman și Ministrul justiției D. Dobrescu.

Sfatul Țării și-a continuat activitatea, până la data adoptării Legii agrare pentru Basarabia. La 27 noiembrie 1918, în ultima sa

ședință, Sfatul Țării, renunțând la condițiile de unire și votând unirea necondiționată a Basarabiei cu România, s-a autodizolvat.

Prin ratificarea actului Unirii Basarabiei de către Adunarea Deputaților și Senatul României, în ședințele din 20 decembrie 1919, actul Unirii s-a desăvârșit în ceea ce privește forța lui internă.

Actul de la 27 martie/9 aprilie 1918 a constituit o încununare a luptei desfășurate, timp de peste un secol, de românii din această provincie, pentru păstrarea ființei lor naționale. El a avut un caracter progresist și a corespuns legităților dezvoltării statului național român modern, în conformitate cu procesul de autodeterminare națională și politică ce se derula în Europa la acea vreme.

Hotărârea Sfatului Țării a fost primită cu un mare entuziasm de românii de pretutindeni. Ei erau conștienți că se realizase un pas important în înfăptuirea României Mari. Unirea Basarabiei a stimulat substanțial lupta de eliberare națională a românilor din teritoriile românești aflate sub stăpânirea colonială a Austro-Ungariei.

Actul istoric al Unirii a fost salutat călduros de toate forțele progresiste din lume. Într-o telegramă din Lyon (30 martie 1918) se sublinia că Franța a susținut totdeauna lupta de eliberare națională din Basarabia. Ea a fost prima țară din Europa, care și-a trimis reprezentanții săi militari în Basarabia, ajutând prin aceasta la realizarea actului Unirii din 27 martie 1918.

Pe o poziție ostilă față de unirea Basarabiei cu România s-a situat, după cum era și de așteptat, Rusia Sovietică. Liderul sovietic, V. Lenin, și-a exprimat indignarea, fiind de acord cu textul telegramii către guvernul român în care acest act era calificat ca o "anexare", că ea constituie un "uz de forță asupra populației basarabene". Prin nota din 18 aprilie 1918 guvernul sovietic a declarat actul unirii "lipsit de orice putere de drept internațional". Dreptul internațional, ca și cel istoric, era privit de bolșevici prin prisma intereselor șovinismului "velikorus" și a

"exportului revoluției", fără a se lua în considerație că Basarabia a fost anexată de Rusia țaristă în 1812 prin încălcarea de către otomani a angajamentelor de a apăra Principatele, iar de către ruși a asigurărilor de a ocroti aceste țări și de a le păstra integritatea (moment stipulat încă în tratatul de la Luțk din 1711).

Istoricii sovietici, începând cu perioada interbelică, au încercat să justifice poziția anexionistă promovată de țarism. Ei afirmă că Basarabia a fost inițial locuită de slavi, iar populația românească s-a stabilit aici mai târziu. Făcând abstracție de faptul că la 1812 a fost divizat un stat și un popor, aceștia scriau despre "însemnătatea progresivă a alipirii Basarabiei la Rusia" în baza că în această regiune s-au dezvoltat după 1812 relații capitaliste, dar se trecea cu vederea că aceste relații se aflau la un nivel mai avansat pe teritoriul de peste Prut. Se evita de a se vorbi despre politica de rusificare și reprimare a mișcării naționale.

Istoricii sovietici s-au străduit, de asemenea, să demonstreze că "Problema basarabească", ca problemă internațională, a apărut în rezultatul unirii Basarabiei cu România (1918) și s-a consumat către mijlocul anului 1940, odată cu anexarea acestui teritoriu de către Uniunea Sovietică. În realitate, anume anexarea Basarabiei de către Rusia, la 1812, a generat problema basarabească, care și-a găsit o rezolvare judicioasă în anul 1918 în rezultatul votului democratic al parlamentului basarabean – Sfatul Țării în favoarea reunirii acestui vechi teritoriu românesc cu statul român.

Recunoașterea internațională a a unirii Basarabiei cu România. La 28 octombrie 1920 a fost semnat la Paris Tratatul dintre România, pe de o parte, și reprezentanții Angliei, Franței, Italiei și Japoniei, pe de altă parte, prin care a fost recunoscută suveranitatea României asupra Basarabiei. Detaliile acordului urmau a fi stabilite prin negocieri directe dintre România și Rusia. Dar această stipulare a rămas nerealizată din cauza poziției intransigente, ostile, a Rusiei sovietice. În anii care au urmat Tratatul a fost ratificat de către România (1922), Anglia (1922), Franța (1924), Italia (1927). Japonia n-a ratificat Tratatul, iar

S.U.A. a recunoscut de facto unirea Basarabiei cu România în 1933.

Bibliografie

1. *Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România 1917-1918. Documente.* Chișinău, Hyperion, 1985.
2. **Ștefan Ciobanu.** *BASARABIA (populația, istoria, cultura).* Chișinău, Știința, 1992.
3. **Ștefan Ciobanu.** *Unirea Basarabiei.* Chișinău, Universitas, 1993.
4. **Ion Inculeț.** *O revoluție trăită.* Chișinău, Universitas, 1994.
5. **Pantelimon Halippa, Anatolie Moraru.** *Testament pentru urmași.* Chișinău, Hyperion, 1991.
6. **Dimătrie Bogos.** *La răspântie. Moldova de la Nistru 1917-1918.* Chișinău, Știința, 1998.
7. **Ion Nistor.** *Istoria Basarabiei.* Chișinău, Cartea moldovenească, 1991.
8. **A. Boldur.** *Istoria Basarabiei.* București, 1992.
9. **Mihail Bruhis.** *Rusia, România și Basarabia: (1812, 1918, 1924).* Chișinău, Universitas, 1992.
10. **Anton Moraru.** *Istoria românilor. Basarabia și Transnistria (1812-1993).* Chișinău, Universul, 1995.
11. **Anton Moraru, Ion Negrei.** *Anul 1918 ora astrală a neamului românesc.* Chișinău, Civitas, 1998.
12. **Ioan Scurtu** (coordonator). *Istoria Basarabiei de la începuturi până la 1998.* București, Editura SEMNE, 1998.

ION NISTOR-CTITOR AL ROMÂNIEI ÎNTREGITE

Varzari Gheorghe, conf. univ., dr., U.T.M.

Caracterizându-l pe Ion Nistor ca personalitate polivalentă a epocii secolului XX, N. Stoicescu îl prezintă ca unul dintre cei mai